

Førsterreis

Kommentar

ove.mellingen@ta.no

Ihelgen fikk jeg endelig sett en forestilling som jeg har hatt lyst å se i flere år. «Førsterreis», med **Helge Jordal**. Den imponerende enmannsforestillingen ble en stor og sterk opplevelse for meg. På flere plan. Ikke minst fordi jeg hadde både en far og onkler som gjorde det samme som mange andre unge gutter fra familier som ikke var velstående: De dro til sjøs. Det øverste bildet er fra en privat samling i familien.

FOR DET første er dette et kraftfullt minnesmerke over noen som i liten grad har blitt æret. De norske sjøfolkene som på mange måter både var med på å redde de alliertes seier i den andre verdenskrig, gjennom våre krigsseilere, men også alle dem som var med på å bygge opp landet etter krigen. Unge gutter, til dels unge gutter som hadde rufsete bakgrunn, eller hadde få andre muligheter, eller hadde uvanlig stor utferd- og oppdagelseslyst, bemannet norske skuter som fosset hjem valuta-inntekter og gjorde prosjekt «gjenoppbygging av Norge» mulig.

FOR DET andre er Jordals framstilling av «Dekken» - av Martin, og livet på MS Gardanger, en knallsterk manifestasjon av livsvegen til en barnehjemsgutt, en

tyskerunge, et barn som ble mishandlet av sin alkoholiserende mor - (Som Jordal selv i et par sekvenser spiller eminent) men som rasket seg ut fra elendigheiten, opp fra grøften og klarte å skape sin egen skjebne. Fant sin egen vei. På godt og på vondt.

FORDET tredje er det et fabelaktig minnesmerke av «de som dro til sjøs» - som vi hadde som serie her i avisen for noen år siden, laget et av vår journalist den gangen, André Kolve. Kolve kom i nærkontakt med en rekke sjøfolk, stort sett her i nedre Telemark, Porsgrunn og Bamble, som hadde et eventyr av historier å fortelle. Om savn, nød, dramatik. Men også om kameratskap, om samhold, om kjærlighet og om gode dager. Det får også Jordal fram. Julaften ute, som et godt eksmepele, er framstilt slik jeg hørte og så på små sort/hvittbilder fra barndommen at det var.

MEN I tillegg så hadde forestillingen til Helge'n, til Helge Jordal, en stor tilleggsdimensjon for meg personlig. Nemlig bergensdialekten, bergensreferansene, ord og vendinger som jeg sjel-

den hører i det hele tatt og aldri hører her østpå. Som «*Ka honen*». Som «*å gå rakkadis*». (Raggadis). Som «*boss*», «*tjommy*» og «*kinen*». Som gamle Brann-røverhistorier fra keeperen som også var drosjesjåfør. Eller de ganske tragiske historiene fra Garnes guttehem, som har blitt rullet opp de senere tiårene. Jeg gikk på ungdomsskolen på Garnes, som ikke var et guttehem og ikke var for spesielt umulige unger (om man skulle tro det) men som var Bergens største ungdomsskole. Uansett var det ikke få ganger man ble truet av de voksne om «*å bli sendt på Ulfnesøy-næ*» - eller på guttehemmet, når man gjorde noen fantestrekker. Og det hendte jo.

SUMMEN AV det hele, som Riksteateret, Den Nationale Scene i Bergen - og først og fremst Helge Jordal klarte å skape i *Ælvespeilet* lørdag kveld var *ren magi*. Og en fabelaktig fysisk prestasjon i tillegg for mannen som bar med seg en stygg hoste. (En hoste som likevel passet godt inn i rollen). Publikum i Porsgrunn var preget av en rekke voksne karer og kvinner, der mange

nok hadde satt sjøbein i unge dager. Noen hadde muligens en krevende barndom som preludium til sitt arbeid på sjøen og mange hadde tårer i øyekroken da de gikk fra «Førsterreis» og ut i den vakre Porsgrunn-kvelden i 22-tiden lørdag.

OG, ALTSÅ, Helge Jordal. Jeg har fulgt den mannen, den skuespilleren, i svært mange år. Mange husker tilbake til den tiden da man knapt kunne lage en film i Norge uten at Helge Jordal (Og Sverre Anker Ousdal) var med. Men Helge'n har ikke bare tatt vare på sine kvaliteter som skuespiller. Han har utviklet og utvidet dem. Han har gått dypere inn i stoffet, og seg selv, og henter ut fantastiske framstillinger av helt ulike mennesker i en og samme person. 70-åringen (han er 70 i februar) klarer ikke bare å skape troverdig liv inn i en 15-åring som rømmer fra guttehemmet og til sjøs, en alkoholisert og selvopptatt mor, en solid og stø kaptein, en jævel av en barnehjemsbestyrer, han klarer å skape overbevisende liv inn i den tilårskomne gamle sjømannen som sitter på flyplassen i Panama City og venter på barn og barnebarn. Og oldebarn.

PÅ SITT beste kan teateret løfte fram saker, problemstillinger, historiske faser, menneskelig drama og allmenngyldige dilemmaer som ingen annen form kan. Hverken spillefilm, dokumentar, litteratur eller musikk. I dette tilfellet er det akkurat det Helge Jordal som gjør det. Sammen med manusforfatter Morten Lorentzen, regissør Lasse Kolsrud og produsent DNS/Emnet Kebreab.

HISTORIEN OM de som dro til sjøs er for viktig for en nasjon som Norge til å forsvinne i glemmeboken. Vi har alle et ansvar. Et ansvar som Helge Jordal og Riksteateret har tatt på alvor. **Takk for det.**